

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA  WWW.DOHAANY-ZSINAGOGA.HU

Heller Bernát: Hódolat Vörösmartynak (2. oldal)

Könnyű nyári sport – néhány korsó sörrel... (10-11. oldal)



**Az Európai Maccabi Játékok résztvevői
meglátogatták a Dohány zsinagógát is**

(5. oldal)

Heller Bernát: Hódolat Vörösmartynak

Főbbink, dr. Frölich Róbert rovata – egy időre – némileg megváltozik. Az oldalon továbbra is jórészt a zsidó vallásról, szokásokról, történelemről, hősookról stb. szóló cikkek szerepelnek majd, ám mostantól régi nagyjainktól. Ezúttal Heller Bernát (1871-1943) irodalomtörténész, orientalista (keletkutató), az Országos Rabbiképző Intézet tanára írásának néhány részletét olvashatjuk, mely „Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat” 1901-es évkönyvében jelent meg Vörösmarty Mihály születésének 100. évfordulójára.

[Teljes egészében: <https://tinyurl.hu/9XVX/>]

... Mosolyt fakasztó túlzás lenne állítanunk, hogy a nagy lélek megteveszthetetlen próbája, vajjon rólunk zsidókról miként ítél valaki. De igenis mérhetjük ezen az Ítéleten, ki méltányos és ki elfogult. És mivel legdicsebb költőink egyúttal a legigazságosabb érzésűek, csodálatosan jól esik, hogy pártunkat fogják, hogy méltánylásukkal találkozzunk. Aranyról ez összefüggésben ismételtet, hogy a zsidó hitbajnokok hősi szenvedése lelkeig hat, hogy még a költészetben is megbecsüli a sajátosan felekezeti érzületet. Petőfit a tavalyi Evkönyvünk élén álló cikk mutatta be a bántalmazott zsidóság lelkes, sőt indulatos szó-szólójául. Most pedig, hogy Vörösmarty születésének századik évfordulója nemzet-szerte ünnepre ad okot, el nem háríthatjuk magunkról azt a kötelességet, hogy szembeszállva ugyan Vörösmarty egyik-másik felfogásával, melyet tapasztalat és tájékozottság híján a közvéleménytől elfogadott, leröjűk hálás hódolatunkat azért a hozzá és az idők nagyságához egyedül méltó, határozott, nemes állásfoglalásáért a zsidók ügyében, melylyel még korának szabadelv államférfiait is



fölülmulta vagy legalább megelőzte.

Az 1848 tavaszán több helyütt dühöng zsidóüldözések, melyek elkövetőit Petőfi is lángsugárból font ostarával sújtotta, a zsidókérdést időszerűvé, égetővé tették, égetővé a szó legfájdalmasabb értelmében, mert hisz' égetett a seb, melyet testükön ejtettek és égetett a láng, melylyel hajlékaikat elhamvasztották. Politikus és hírlapíró alig zárkozhatott el e kérdés előtt. Vörösmarty pedig némileg mind-

akető volt. Benne állott a politikában, mert tagja volt a törvényhozásnak. Erősen belejutott a hírlapírásba is. Vörösmarty a nemzethez intézett szövegének közvetlenebb útját választotta: a hírlapi cikket. Munkatársa volt a Pesti Hírlapnak és munkatársa a Pesti Divatlapnak, melyet Vahot Imre a legszabadabb politikai szellemben szerkesztett. Mind a két hírlapban szól a zsidókról, míg a Pesti Hírlapban csak pedzi ügyüket, addig a Pesti Divatlapban mintegy könynyítve lelkiismeretén odaadással fejti ki a kérdésnek minden oldalát, melyet lát, ismer vagy képzel. Cikkének címe: Zsidóügy.

E nevezetes dolgozat Vörösmarty fölfogását a zsidókról oly teljességében tünteti elénk, akár Eötvös József báróét az emancipációról írt értekezése. E cikkben vagy cikkben ketté kell választanunk Vörösmarty ítéletét a javaslatától. Ismeretei a zsidókról némileg fogyatékosak és azért ítélete részben helyreigazításra szorul, de javaslati, lényegükben, a legnemesebbek, tiszteletünket, hálánkat követelők.

Vörösmarty ítélete a zsidókról

Vörösmarty rendre megvitatja a zsidók ellen vetett vádak: családi, vallási, üzleti elkülönöttségüket, a kemény, különösen a földmivelői munkától való idegenkedésüket, tisztességtelen nyereszkesedésre való hajlamukat, erkölcsi, testi romlottságukat és mint mondja, rondaságukat. Nem dönti el, e vádak alaposak-e; de mindegyre méltatlanoknak bélyegzi annyiban, hogy általánosságukban olyakat is sújtanak, kik értelmi és érzelmi tekintetben, észben és erényben magasabban állanak megvetőiknél, gyűlölőiknél. És igazságtalanok annyiban is, hogy a zsidó faj bűneinek a nemzsidók okai, kik törvényeikkel bizonyos keresetekre és így bizonyos bűnökre szorították a zsidókat. A tárgyalásból átszillan, hogy Vörösmarty maga is hisz e vádakban: a zsidó csalásra hajlik és erre eszközül gazdagságot gyűjt.

Vörösmarty javaslatai a zsidóügy elintézésére

Midőn pedig még az első dicső napok során kitört a tömeg zsidórontó dühe, Pozsonyban ölték, fosztogatták a zsidókat. Pesten birtokukra, becsületükre támadtak, Sz.-Fehérvárt ki akarták üzni, Vörösmartyt erőtt vett a nemes fölháborodás: „Nem lehet keserűbb gúny a hirdett egyenlőség és testvériség ellen, mint azon gyűlölet és düh, mely a zsidó nép ellen világszerte, s talán legvadabban honunkban nyilatkozik”.

Végleges megnyugvást csak a következő három határozat egyikétől remél:

1. Tüzessék ki határidő, melyen túl Magyarországon zsidónak lakni nem szabad.
2. Tüzessék ki határidő (egy vagy két év,) mely alatt minden magyarországi zsidó kikeresztelkedni tartozzék.
3. Minden magyarhoni lakos valláskülönbség nélkül, jogokra, teherviselésre, törvények előtt egyenlő.

Bár Vörösmarty az első két javaslati tervet nem utasítja vissza azzal a tiltakozó erővel, melyre rászolgálának, komolyan mégis csak a harmadikat veszi szemügyre.

„Mert ha sem kiköltöztetni, sem megtéríteni nem akarjuk, nem tehetünk sem okosabban, sem igazságosabban, mint hogy őket körünkbe fogadjuk, megnyitván nekik iskoláinkat, családi s társalgási köreinket, s minden pályát, hogy velünk együtt a közös szabadságban fölnevelkedvén, igaz és szorgalmas honfiakká válhassanak. Ily végleges rendezés nélkül a zsidók Magyarhon Irlandja, Észak-amerika feketéi lesznek számunkra.”

Kossuth még 1848 áprilisában ellenzi az emancipációt, nehogy a zsidót prédául dobja a csöcselék dühe elé. Vörösmarty pedig itt 1848 májusában a teljes egyenjogúságot tekintti a legbiztosabb, mondhatni egyedül biztató intézkedésnek.

*

A rovatban megjelenő írásokat eredeti formájukban adjuk közre, így nem szerkesztjük, s nem javítjuk a mai kor helyesírásának megfelelően!

I M A R E N D



Hétköznapi: 7:30-kor kezdünk reggel, az **esti ima** időpontja **vasárnaptól** 18:00 óra, helyszín a Talmud-Tórában.

Az esti ima előtt fél órával, sakk, kártya, kávé és tea várja híveinket!

Péntek esti ima: 18:00-kor a **Dohány Templomban**.

Szombat reggeli ima a Dohány Templomban Sachrisz: 9:30

Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor, **esti ima:** 18:00-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti kiddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

augusztus 31.	18:30	szeptember 7.	18:30
szeptember 14.	18:30	szeptember 21.	18:00
szeptember 28.	18:00		



Szentgyörgyi Zsuzsa

A bolygó zsidó - Szilárd Leó (1898 - 1964)

Köpcös, meglehetősen kövérkés férfi álldogált Londonban a piros lámpánál, szemben a British Museummal. Elmerülten gondolkodott és – a legenda szerint – ekkor ötlött föl benne a láncreakció gondolata. Ami az atombomba, és a modern energiatermelés fontos tényezője, az atomreaktor működési alapja is. A lámpa zöldre váltott, s elhatározta, szabadalmaztatja ötletét. Igaz, jó barátai szerint mese a történet, mivel Leó sosem várt a zöld jelzésre, hanem átvágott, bármit mutatott a lámpa...

A kedves anekdota hőse a Marslakók legeredetibb figurája, Szilárd Leó. Dédapja pásztorként kereste a betevőt a Magas-Tátrában. A XIX. század elején született fia már földbérlelőként gazdagodott. Tizennégy gyermekének egyike Leó édesapja, mérnök lett és Pestre költözött. Ő változtatta a Spitz nevet Szilárdra. A már gyermekkorában is rendkívül okos Leó, a Budapesti Műegyetemre iratkozott be, de rövidesen Berlinbe, az akkori világ tudományos központjába távozott, s ott fejezte be egyetemi tanulmányait. Itt Max von Laue (Nobel-díjas 1914-ben) mellett dolgozott, tőle is kapott doktori témát. Ám Leó már ilyen fiatalon saját útját járta, mert eltérő, akkoriban új témán gondolkodott. Amikor elkészült, azonnal elvitte von Laue-nek, aki meglehetősen kedvetlenül, idegenkedve fogadta a megváltozott dolgozatot. De hazavitte, és becsülettel áttanulmányozta. Másnap felhívta Szilárdot, és csak ennyit mondott: a kéziratát elfogadom doktori értekezésnek.

A pirosat mutató jelzőlámpánál keletkezett elképzelés egy friss tudományos eredmény nyomán született. James Chadwick angol kutató 1932-ben bejelentette, felfedezett egy, az atomot alkotó, elektromosan semleges részecskét, amit neutronnak nevezett el (hamar, már 1935-ben Nobel-díjat kapott érte). Ez vezette Szilárdot a gondolatra, ha megfelelő, bomlásra kész anyagot ezzel a részecskével bombáznak, és az, elnyelve a neutron, két újabbat bocsát ki, láncreakció jön létre. Az ötletet kétféleképpen is szabadalmaztatta: egy polgárit és egy katonait jelentett be.

Szilárdot nem mellékesen a rendkívüli ötletgazdagság (is) jellemezte: mintegy harminc szabadalma ismert. Köztük a motornélküli hűtőgép is, amelyet a kor ünnepezt tudásával, Albert Einsteinnel jegyzett. Egy tragédia vezette őket a megoldáshoz: egy család fulladt meg álmában, mert szivárgott a hűtőszekrénye és belélegezte mérgező gázát. A két zseni találmánya teljesen statikus, gázmentes működési elven alapult. Az AEG nagyvállalat el is fogadta, elkezdte gyártani, ám sorozat sosem lett belőle, mert rettenetesen zajosan működött.

Fontosabb volt Szilárd munkásságában a láncreakció. Igaz, ennek energetikai hasznosítása kapcsán a kor kiemelkedő tudósa, a Nobel-díjas (1908) Lord Rutherford egy előadásában ezt állította: „Ezekben a folyamatokban sokkalta több energiát nyerhetünk, mint amennyit a proton hordoz, de nem várható, hogy ilyen módon

energiát termelhetünk. Aki az atom-átalakításban keresi a jövő energiaforrását, az holdfényt kerget”.

Nos, néha a legnagyobbak is tévedhetnek. Nem kicsit, nagyon nagyot!



Szilárd viszont jobban látott a jövőbe. 1933 januárjában Hitler Németország kancellárja lett. Megkezdődött a szörnyűséges náci uralom. Szilárd jól érezte, el kell menni az országból. Ugyan barátai, köztük a szintén remek magyar tudós, Polányi Mihály is győzködtek, hogy felesleges a félelme. Április elején felszállt a Bécsbe tartó vonatra, amely szinte üres volt. „Másnap – írta Szilárd – ugyanezen a vonaton már egymást tiporták az utasok (...). Ez csak azt mutatja, ha az ember sikeres akar lenni a világban, nem kell sokkal okosabbnak lennie másoknál. Elég, ha egy nappal előtűk jár”. Csakhogy ráadásul ő sokkal okosabb volt. Igaz, könnyebben mozgott, mint egy családó ember, mert majd egész életében bérelt szobákban élt, és bőröndből öltözködött. Bőröndje mindig becsomagolva állt, a kulcsai kezügyben. „Ha a dolgok rosszabbra fordultak – írta – egyszerűen csak rá kellett fordítanom a kulcsokat és már indulhattam is”.

Csak élete utolsó hónapjait élte át a nyugalmat Csendes-óceán partján álló saját házában, ahol tartósan is együtt élt állandó társával, feleségével, az orvos Gertrud Weiss-szel. És a bolygó zsidó itt végleg megpihent, mert egyik reggel nem ébredt föl. Miközben pár évvel korábban – úttörő módon – megszabadult a hólyagráktól,

a magán, önállóan végzett rádiumkezeléssel. Németország után rövid ideig Londonban élt, ahol nagy erőbedobással segített menekült honfitársainak. Majd áthajózott Amerikába és itt fejtette ki fizikusi-mérnöki tudásának java részét. Itt beszélt rá, Wignerrel és Tellerrel közösen Albert Einsteint, írjon levelet az USA elnökének, Rooseveltnek, s vegye rá az atombombát megvalósító kísérletek megindítására és finanszírozására. Ez hosszas buktatók és bürokratikus gátak után sikerült. A bomba megvalósult, és 1945 augusztusában két japán város lakosainak borzalmas halálához vezetett. A zseniális kidolgozók ismerték előre a várható következményeket, ezért próbálták még a bevetések előtt leállítani a katonákat és politikusokat. Tudjuk, hiába...

A kiábrándult és mindig független gondolkodású Szilárd a háború után az atombombák teljes betiltása mellett állt ki és a hidegháború ellenzője lett. Részt vett a Pugwash konferenciákon, mi több, még Hruscsovhoz is eljutott. Szilárd ötlete volt a forró drót létrehozása is (közvetlen telefon-összeköttetés a két nagyhatalom vezetői között), amely a kubai-válság idején hatalmas szolgálatot tett.

Élete e ciklusában érdeklődése egyre inkább a biológiai kutatások felé irányult. Számos kiemelkedően új ötlete volt, amit azonban többnyire szorgos kutatók valósítottak meg, volt, aki Nobel-díjat is kapott érte. Egyebek között Szilárd dolgozta ki, egy munkatársával közösen, a kemotront. Ez egy zárt tartály, amelyben folyamatosan állandó körülményeket tartanak fenn, így biztosítva a biológiai kísérletek számára a megbízható fizikai és kémiai kontrollt.

Számomra valamennyi, rendkívüli, izgalmas tudású és életű „Marslakó” közül Szilárd a legérdekesebb jelenség. Ő a modern Faust, aki sosem nyugszik, aki mindig keresi az újat, a tökéleteset. Talán még inkább a bolygó zsidó, aki sosem lelt nyugalmat. Vagy amikor mégis rátalált, az óceán partján gyönyörködve a végtelen víz örök változásában, akkor rövid idő múltán el is nyugodott. Legjobban a másik szellemi óriás, a jó barát Wigner Jenő jellemezte őt: „Hosszú életem során sok tehetséges emberrel találkoztam, de senkinek nem volt nagyobb képzelőereje, mint Szilárd Leónak. Senki nem volt függetlenebb nála gondolatban és véleményalkotásban”. Hozzátette: „Ezt a véleményt talán jobban értékeli, ha arra gondolnak, hogy Einsteint is jól ismertem”.

Pesti Sólet menü a www.izraelinfo.com /Bea Bar Kallos Szabó Orsi és (Macesz)/ receptjei alapján

Macsó gazpacho

Hozzávalók (6 főre): 1 nagy doboz, hámozott paradicsom, 1 közepes fej lilahagyma, 6 gerezd fokhagyma, 1/2 hegyes-erős paprika, (aki nem bírja túl csípősen, vágja ki a magokat, vagy rakjon bele más zöldpaprikát), 3 kis kigyóuborka, 1/2 édes barhesz, 3 ek balzsamecet, 1-2 dl víz, 1 csokor friss koriander, vagy petrezselyem, 1 teáskanál római kömény, só, bors, olívaolaj.



Elkészítés: A hozzávalókat megpucolom, az uborka magjait kikanalazom, és mindent nagyobb darabokban a robotgépe teszek, és addig turmixolom, amíg nagyjából homogén szöszt kapok. Alaposan lehűtöm, friss kenyérral, vagy tortilla chips-szel tálalom. Remekül megy a grill-bulikhoz, ez esetben a bátrabbak 1/2 dl vodkával feldobhatják...

Muszaka

– a közel-keleti rakott krumpli

Hozzávalók: 250 gr vörös lencse, 1 nagy fej hagyma, 2 gerezd fokhagyma, 1 teáskanál római kömény, 1 tk szegfűbors, 1 tk szegfűszeg, 1 nagyobb rúd fahéj, 1 paradicsomkonzerv, só, olaj, bors, 4 nagyobb krumpli, 2 nagyobb padlizsán, 2 paradicsom, 3 ek liszt, 3 ek vaj, 2 dl tej



Elkészítés: Egy nagyobb lábasban, kis olajon lepirítom a lencsét, a finomra vágott hagymával és az összezúzott fokhagymával. Hozzáadom a szegfűszeget, a római köményt, a szegfűborsot és az egész fahéjat. Alaposan átforgatom a lencsével, sózom, borsozom, felöntöm a hámozott paradicsomkonzervvel, plusz egy konzervdoboznyi vízzel, és megfőzöm. Amíg fő, vékony szeletekre vágom a padlizsánt, megkenem olívaolajjal, sózom, és a sütőben megsütöm (lehet serpenyőben is, de úgy macerásabb). A krumplit meghámozom, és egészen vékony szeletekre vágom, és besózom.

A vajat kis lábosban megolvasztom, hozzáadom a lisztet, összekeverem egy habverővel, és folyamatos keverés mellett hozzáadom a tejet. Sózom, borsozom és addig főzöm, amíg sűrű krém nem lesz belőle – ez a besamel.

Egy nagyobb tepsit kikenek olajjal, az aljára teszem a vékonyra vágott, átmosott krumplit. Rá jön a kész lencseragu, majd a padlizsánseletek, amit a besamellel egyenletesen lefedek. Az egész tetejét a vékonyra vágott paradicsomkarikákkal díszítem, és kb. 45 perc alatt a sütőben közepes lángon megsütöm. Akkor van kész, ha a tetején a besamel szép arany színű. Pont mint a rakott krumpli! Sütés után kb 20 percet hagyom állni tálalás előtt, de másnaposan a legjobb.

Csokoládés sajttorta

Hozzávalók:

Krém: 0,5 kg krémsajt (bármilyen natúr zsíros), 3 tojás, 10 dkg cukor, 1 tk vaníliakivonat, 20 dkg étcsoki, 5 dkg vaj
Kekszalap: 10 dkg keksz (esetleg baba-piskóta), 7 dkg vaj
Szós: 20 dkg ribizli (eper, málna stb), 10 dkg cukor, 20 ml ribizli-, vagy málnapálinka



Elkészítés: Az alaphoz apróra összetöröm a kekszet, majd összedolgozom az olvasztott vajjal. Beleteszem a tortaformába (25 cm-es forma, vagy 6 db mini), és kézzel elegyengetem, aztán egy pohár aljával lenyomkodom úgy, hogy a szélénél kicsit magasabb maradjon, hogy ne folyjon ki a massa. 180 fokon 10 perc az előmelegített sütőben elég neki.

A csokit gőz felett (lustább mikróban) felolvasztom a vajjal együtt.

A sajtot először fakanállal fellazítom, majd gépi habverővel simára keverem.

A tojásokat a cukorral fehérre keverem, nem baj, ha kristályos. Beleöntöm a sajtkrémbe, kb. 3 részletben, és mindig összekeverem habverővel (gépi).

Az olvasztott csokit belekeverem a masszába, így világosbarna lesz. A masszát az elkészült krusztára öntöm és 140 fokon 35 percet sütöm úgy, hogy alatta egy lábosban, vagy másik tepsiben forró víz párolog, hogy ne legyen száraz a levegő a sütőben.

A kész tortát kihűlés után még 4 órára hűtőbe kell tenni, hogy teljesen vágható legyen!

A szószhoz a gyümölcsöt egy kis lábosban elkezdem főzni a cukorral, ha a cukor felolvadt, beleteszem a pálinkát, és addig főzöm, míg a szósz már láthatóan rajta marad a kanál hátán.

A tortát vaníliafagyival és a gyümölcs szósszal tálalom.

Medveállatkák kerülhettek a holdfelszínre, miután idén áprilisban az égitestbe csapódott a Berésít izraeli űreszköz. Az apró állatok ürbe juttatásáért felelős Arch Mission Foundation szerint az élőlények valódi túlélők.

A Berésít még áprilisban, leszállás közben zuhant a Hold felszínére. Nova Spivack, az Arch Mission Foundation alapítója szerint nagy a valószínűsége, hogy az űtközés ellenére a medveállatkák életben maradtak, igaz, az élőlények nyugalmi állapotban lehetnek, hiszen a misszió előtt dehidratálták őket.

Az egy milliméternél is kisebb élőlények rendkívül ellenállóak. Szélsőséges mértékű sugárzásnak, hőségnek és hidegnek is ellenállnak, és évtizedeket képesek átvészelni táplálék nélkül. Túlélnek a 150 Celsius-fokos forróságot és az abszolút nulla, vagyis a mínusz 273,15 Celsius-fokos hideget is.

Élet juthatott a Holdra

A különleges élőlények évtizedekkel dehidratálás után is képesek visszatérni az életbe, ha vízzel érintkeznek. Amikor kiszáradnak, behúzzák a fejüket és nyolc lábukat, apró labdává zsugorodnak, szinte minden vizet kiválasztanak a szervezetükből, anyagcseréjük a normális állapot 0,01 százalékára lassul.

– Hogy a medveállatkák fel is éledjenek a Holdon, az ott uralkodó körülmények miatt szinte lehetetlen, akkor is, ha túléltek a szonda robbanását. Ahhoz, hogy újra aktív állapotba kerüljenek, növekedjenek és szaporodjanak, vízre, oxigénre és táplálékra van szükségük – mondta William Miller, az amerikai Baker Egyetem kutatója.

A szakértők szerint elméletileg lehetséges, hogy a Holdra került medveállatkákat begyűjték, visszahozták a Földre, felélesszék őket, illetve megvizsgálják, milyen hatással volt rájuk az idegen égitest környezete.



Remek magyar szereplés a Maccabi Európa Játékokon

Soha ilyen eredményesen nem szerepelt még Maccabi Európa Játékokon a magyar delegáció, amely Budapesten végül 49 arany-, 28 ezüst- és 23 bronzérmet gyűjtött. Ebből három aranyat zsinagógánk tagja, Botfalvai Ági szerzett.



Botfalvai Ágnes

Fotó: Zádor Péter

Július 29-e és augusztus 7-e között Budapesten rendezték a 15. Maccabi Európa Játékokat.

Volt szerencsém számtalan, különböző világversenyről tudósítani. Ezen eseményeket követően rendre azt hallhattuk: „ez volt minden idők legjobb...” Most, minden szempontból jogosan, mindenki arról beszélt: „ez volt minden idők legnagyobb Maccabi Európa Játéka”. Nem véletlenül, 40-nél is több ország, majd 2,5 ezer versenyzője állt rajthoz. Közte, a szintén minden korábbiánál népesebb, 208 sportolót felvullató magyar delegáció, amelyben ezúttal is sok érdekes egyéniség szerepelt. A csapat remek közösséget alkotott, ahol lehetett, sokan szurkoltak a társaknak.

Az eredményeknél kezdjük a számunkra legfontosabbal: a Dohány zsinagóga tagja, Botfalvai Ágnes a masters úszónők között három aranyat nyert – kettőt váltóban, egyet 1500 gyorsan. Utóbbi számban legyőzött nála egy korosztállyal lejjebb indult (értsd fiatalabb) versenyzőt is! Ági keményen készült a Játékokra naponta úszott és futott. Mint mondta, 2015-ben, Berlinben is indult volna, de ott végül nem rendeztek masters versenyeket. Ezúttal nem csak maga miatt állt rajtköre, de édesanyja, emléke előtt is tisztelni akart. Vera néni - akit jól ismertünk és kedveltünk – négy éve nagyon támogatta, hogy Ági ott legyen a Játékokon!

Menjünk tovább: a vívónál a két kardozó, Garam Nóra és Singer Martin megvédte Berlinben megszerzett címét. Lóránd Ádám (párbajtőr) négy éve a junioroknál, most a felnőttek között győzött! A felnőttek között nyert (tőr) a csupán 15 éves Názer Lili, aki „mellékesen” telefonos applikációival már több

hazai és nemzetközi díjat is nyert. Az egy hónapja, a beharangozóban említett, anno Roger Federert legyőző fiatalember, Váci Balázs mérkőzéseire rendre sok nézőt vonzottak. Balázs kiválóan játszott és egyéniben és párosban is első lett. Szintén teniszben nyert aranyat Müller András, aki 1993-ban még a junior kosárlabdacsapat tagja volt. Partnere, Szántó András nem csak a teniszezők csapatvezetője volt. Rendre rohanhatott a Ludovikára, hogy megnézzék a junior, illetve a felnőtt kosárcsapatban szereplő fiait! Végre győztek a bronzérmesek is, simán lett első – arany nélkül... – mindkét vízilabda együttes. Kiválóan szerepeltek az asztaliteniszezők, a golfozók, a lovasok, és az úszók is. Sokak (külföldiek és magyarok) számára jelentett felejthetetlen élményt, amikor a Játékok résztvevői péntek este megtöltötték a Dohány zsinagógát, és főrebink, dr. Frölich Róbert kö-

szöntője után hallgatták kórusunkat és csodálhatták belülről is a pazar épületet.

A zárőnnepség hozta a szokott remek hangulatot. Móka, kacagás, ismerkedés. És persze az „üzletelés”! Lelkesen cserélgették a résztvevők – főként a fiatalabbak - a pólókat, nadrágokat, melegítőket. Többen csak leterítették a földre a „portékát”, hogy könnyebb legyen válogatni.

Nekem a következőről (is) szólnak a Maccabi sportesemények: a felnőtt kosarasaink pályára léptek az izraeli speciális csapat ellen. Ha esetleg nem tudnák, ebben az együttesben autista srácok játszanak. Elmondhatatlan élmény volt ott lenni és látni. S tényleg nem tudom elmon-



Polgár Judit meggyújtja a lángot

Fotó: Szengyörgyi Ákos

dani, mert pár perccel a meccs után, amikor valakinek meséltem, hogy mit éltem át mondat közben, vagy fél percig hallgattam...

dani, mert pár perccel a meccs után, amikor valakinek meséltem, hogy mit éltem át mondat közben, vagy fél percig hallgattam...



Az izraeli speciális csapat meccse a magyar kosarasok ellen

Fotó: Pesti Sólet

DOHÁNY KÖRZET SZEPTEMBERI PROGRAMJA

Minden hétköznapi reggeli ima 7:30, esti ima 18:00 a Talmud-Tórán, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel ima 8:00, esti ima 18:00 a Talmud-Tórán.

- Szeptember 3. *Négy kedd-négy rabbi:*
előadássorozat a Talmud-Tórán 18:00
Zeév Paskesz, Darvas István, Verő Tamás és
Frölich Róbert
- Szeptember 6. Esti ima a Dohányban 18:00
utána Kiddus a Talmud-Tórán
- Szeptember 7. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórán 18:30
- Szeptember 10. *Négy kedd-négy rabbi:*
előadássorozat a Talmud-Tórán 18:00
Zeév Paskesz, Darvas István, Verő Tamás és
Frölich Róbert
- Szeptember 13. Esti ima a Dohányban 18:00
utána Kiddus a Talmud-Tórán
- Szeptember 14. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórán 18:30
- Szeptember 17. *Négy kedd-négy rabbi:*
előadássorozat a Talmud-Tórán 18:00
Zeév Paskesz, Darvas István, Verő Tamás és
Frölich Róbert
- Szeptember 20. Esti ima a Dohányban 18:00
utána Kiddus a Talmud-Tórán
- Szeptember 21. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórán 18:00
- Szeptember 22. Első szlichesz a Talmud-Tórán 7:30
- Szeptember 24. *Négy kedd-négy rabbi:*
előadássorozat a Talmud-Tórán 18:00
Zeév Paskesz, Darvas István, Verő Tamás és
Frölich Róbert
- Szeptember 27. Esti ima a Dohányban 18:00
utána Kiddus a Talmud-Tórán
- Szeptember 28. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórán 18:00
- Szeptember 29. **Rajs Hásónó** első este, **18:10** a Dohányban
- Szeptember 30. **Rajs Hásónó** első nap, reggeli ima 9:00,

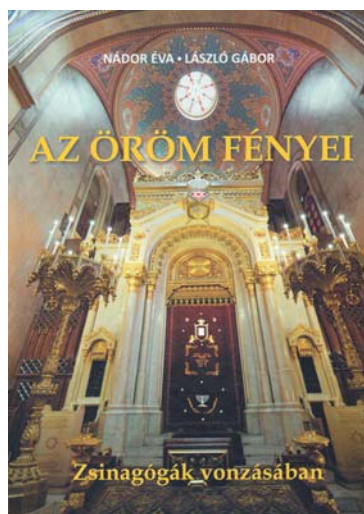
Ünnepi vacsora

A Dohány utcai körzet vezetői szeretettel meghívják Önt és családját, szeptember 29-én, Rajs Hásónó este, az i.tentisztelet utáni közös vacsorára.

A részvételi díj: **4.500.- forint**, míg a kultuszjárulékot fizetők számára **4.000.- forint**.

Jelentkezni szeptember 20-ig lehet Fülöp Ildikónál a körzet irodájában (VII. Síp u. 12. I. emelet), vagy az ismert telefon-számon: (06 1) 413-1515.

AZ ÖRÖM FÉNYEI ZSINAGÓGÁK VONZÁSÁBAN



zagógákba pillanthatnak be.

A kötetben 4 földrész, 37 város, 64 zsinagógát mutatjuk be Önöknek. Vannak közöttük olyanok, amelyek érdekes történetükkel, mások építészeti szépségükkel kápráztatnak el.

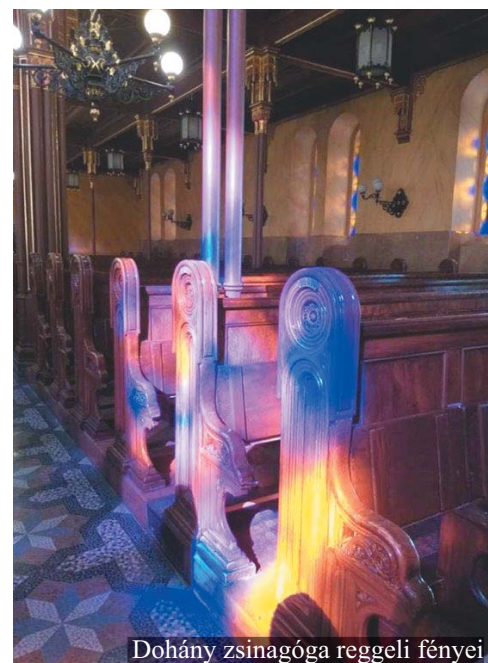
Izgalmas utazásra hívjuk Önöket, amely során számos olyan érdekességről is olvashatnak, amelyek talán eddig nem voltak ismertek. Egyebek között Oliver Cromwell angol államférfiről, aki támogatta az 1290-ben elűzött zsidók visszatérését Angliába, vagy dr. Ho Feng – Shanról, aki 1938-1940 között bécsi kínai konzulként több ezer vízumot adott a nácik elől menekülő zsidóknak. Arra is fény derül, hogy néhány szefárd zsinagóga padlózatát miért borítja vékony homokréteg.

Ígérjük nem fognak csalódní, tartanak velünk!

Nádor Éva- László Gábor

Utazni jó! Az együtt töltött elmúlt két évtizedben sokat utaztunk, számos közeli és távoli tájakra is eljutottunk. Megcsodáltunk városokat, természeti szépségeket, megismerkedtünk különböző kultúrákkal, élveztük a helyi ízeket, gyakran csak csendesen szemlélődtünk egy kellemes teraszon.

Érdeklődésünk közép-pontjában azonban egyértelműen a zsinagógák álltak. Útiterünkét mindig úgy készítettük, hogy lehetőleg részt tudjunk venni egy sábatí istentiszteleten, ami módot adott arra, hogy az azt követő kiduson elbeszélgethessünk a közösség tagjaival. Az Öröm fényei című könyv igen összetett élményt nyújt az olvasónak, hiszen történelemről, vallásról, építészetről, a zsidó közösségek jelenlegi életéről is sok mindent megtudhatnak. A gazdag képanyag segítségével szebbnél szebb zsi-



Dohány zsinagóga reggeli fényei

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádor Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamilyen zsidó intézménynek. Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000
IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000



Sok érdekességet találtak a Kafka-trezorban

Rajzokat, naplókat, leveleket, vázlatokat és héber nyelvű füzeteket találtak a majd tíz évig tartó pereskedés után megszerzett Franz Kafka-trezorban az izraeli Nemzeti Könyvtár szakértői

Gazdasági és kulturális szempontból is értékes irodalmi kincsekre bukkantak az eddig elzárt trezorban. A lista élén az 1907-ben írt, Esküvői előkészületek vidéken című novella három vázlata áll, amelyekből kiderül, az első változatában még 58 oldalas írást Kafka a harmadik változatra öt oldalasra rövidítette.

Kafka híres, 1919-ben írott, Levél apámhoz címmel megjelent írását is megtalálták a trezorban. Az író a levél elkészítésekor 36 éves volt, felvázolta az öt gyermekkorában apja részéről érzelt durvaságot. A levelet Kafka átadta édesanyjának, de az soha nem jutott el apjához. A kitárulkozó levél nehéz olvasmány, feltáró levél önmagában is megálló, fontos irodalmi mű. Az izraeli Nemzeti Könyvtárba eljutott példányt Kafka saját maga írta írógépen, utolsó oldalát kézzel.

Izraelben különösen érdekes Kafkának a héber nyelv tanulásához használt füzete. A több füzetből álló sorozat egyikében a nyelvet gyakorolta. Tanára egy fiatal nő volt, Pua Ben Tuvim. A füzetben héber szavak találhatók olykor német fordításukkal.

David Bloomberg, a Nemzeti Könyvtár elnöke a szövegekben Kafka zsidó és cionista identitásának újabb bizonyítékát látja, ami a kutatók körében vitatott kérdés.

A frissen megszerzett anyag fontos eleme Kafka 1911-es párizsi utazásának naplója.

A szövegek mellett Kafka rajzai és illusztráció is felbukkantak, a legtöbb egy fekete borítójú füzetben, de önálló lapokon is, elsősorban karikatúrákat és portrékat készített másokról és magáról.

A XX. század egyik legjelentősebb írója, Franz Kafka 1924-ben, 41 éves korában elhunyt, és halála előtt arra kérte barátját, Max Brodot, égesse el kéziratait. Brod azonban tehetségét és jelentőségét felismerve nyomda alá rendezte és kiadta műveit. 1939-ben a német megszállás elől Max Brod az akkori Palesztinába vándorolt és magával vitte Kafka írásait.

Brod halála után a hagyatékot titkárnője, Esther Hoffe örökölte, hogy Kafka írásait helyezze el egy tudományos intézetben. De Hoffe megtartotta a dokumentumokat, néhányat el is adott közülük. Így „A per” kézírata egy 1988-as árverésen 1,8 millió dollárért kelt el.



A Zsidó Kulturális Fesztivál koncertjei a Dohányban

2019. szeptember 1. (vasárnap) 19:00

Budapest Klezmer Band és vendégei: Jordán Adél, Fesztbaum Béla

2019. szeptember 2. (hétfő) 19:00

Bródy János koncertje

2019. szeptember 3. (kedd) 19:00

Vujicsics illetve a Söndörgő és a ViGaD együttesek
Vendég: Tolcsy László

2019. szeptember 4. (szerda) 19:00

Zsoldos Imre 100 és Sárosi Katalin emlékest

Fellépők: Szulák Andrea, Bódy Magdi, Veres Mónika Nika, Klein Judit, Király Viktor, Csonka András, Bodrogi Gyula-Voight Ági.

Konferál: Nádas György

2019. szeptember 5. (csütörtök) 19:00

Illényi Katica koncert

2019. szeptember 8. (vasárnap) 19:00

Balázs Fecó koncert

2019. szeptember 9. (hétfő) 19:00

OPERETTGÁLA – Budapest, Te csodás...

Közreműködik: Bársony Bálint és zenekara, Árvai Dániel, Gats Éva, Homonnay Zsolt,

Nyerjen jegyet a koncertekre!

Előző számunkban a Zsidó Nyári Fesztivál szervezőivel közösen játékokra invitáltuk Önöket. Ezúttal is számtalan megfejtést kaptunk. Idén több alkalommal is jeleztük, aki év közben is aktivizálja magát, „plusz pontokat” szerezhet a játékokban, s növelheti esélyét a jegyekre. Nos, a rengeteg hibátlan megfejtő között végül ez döntött.

A nyertesek: Szentgyörgyi Zsuzsa, Márkus Éva, Endler Tamás, Szántó András, Izsák Györgyné, Friedháber Tibor.

Kérdések/Válaszok:

1. Fesztbaum Béla már szerepelt a Zsidó Kulturális Fesztiválon. Mikor, milyen programmal?

A. 2015-ben, a Könnyű esti sérítés nevű színesszenekarral
B. 2017-ben, Dalok a Kispiából – Seress Rezső dalaiból összeállított koncerttel
C. 2018-ban, a Pál utcai fiúk musicallel.

2. Bródy János első szólólemezeinek címe?

A. Hungarian Blues
B. Az Illés szekere
C. Hang nélkül

3. Hány éves a Vujicsics együttes?

A. 40
B. 45
C. 35

4. Zsoldos Imre és Sárosi Katalin szintén zenész gyermeke, a Dohány körzet tagja?

A. Zsoldos Péter
B. Zsoldos Attila
C. Zsoldos Gábor

5. Illényi Katica évekig tagja volt egy, az idei Fesztiválon is látható együttesnek. Melyiknek?

A. Vujicsics
B. Sabbatshong
C. Budapest Klezmer Band

6. Balázs Fecó nemrég szerepelt a Dohány körzetben. Mikor milyen alkalommal?

A. 2018-as Chanukka ünnepség
B. 2018-as óévűcsúztató
C. 2019-es Purimi buli

7. Az Operettgála „címadó” dala – Budapest, Te csodás melyik operettben hallható?

A. Rigó Jancsi
B. Mágna Miska
C. Csárdáskirálynő



Dési János

Még akkor is, ha Závada regényeinek keretét általában a történelem adja. A múlt, a maga sok letagadott rémségével és hazugságával. „Az egész huszadik századi történelmünkről nagyon hiányos a tudásunk, és ez különösen igaz azokra az eseményekre, amelyekkel kapcsolatban a legtöbb büntudatunk kéne, hogy legyen” – mondta egy interjújában. Amikor kizökken az idő – s az elmúlt századokban mikor nem kellett volna azt a kizökkent időt valakinek helyretolnia – akkor sok olyan választás elé kerülnek az emberek, amelyeket a boldog békeidőkben elkerülhettek. Gyakran élet és halál kérdésében kell döntenie. Sokan sokszor álltak a rossz oldalra, tudatlanságból, butaságból, az erkölcsi érzék hiányából, vagy éppen nacionalizmustól, rasszizmustól fűtötten. Az utókor ezeket a döntéseket nem egyszer „történelmi hibának” nevezi és a kínos ügyeket igyekszik letagadni, vagy tisztára mosni az elkövetőket a szembenézés helyett. Klasszikus példája ennek Závada művészetében az „Egy piaci nap” című regénye, illetve az ebből készült színdarab, amelyet még mindig telt házzal játszanak a pesti Radnóti Színházban, amelyik a második világháború utáni egyik magyarországi pogromról szól, amikor holokausztot túlélte embereket vernek agyon egy kis magyar településen, a felheccelt, elszabadult emberek.

A regény, és a színdarab, Kunvadason játszódik, de aki csak kicsit is ismeri a történelemnek ezt a szeletét, hamar rájön, hogy az 1946-os kunmadarasi pogromot rekonstruálja, meglehetősen pontosan. Ám azzal, hogy fikatív helyre teszi, egyrészt megnyitja a lehetőséget a szerző előtt, hogy szereplői nevében gondolkodhasson, érezhessen, beszélhessen –

anélkül, hogy számon lehetne rajta kérni, hogy „hát aztán azt honnan tudja.” Másrészt egyetemessebbé teszi ez az írói eszköz a művet. Ez ettől kezdve nem a kunmadarasi szégyenteljes gyilkosság, ahol túlélő zsidókat gyilkolnak meg brutális kegyetlenséggel a szomszédai. Hanem annak a története, hogy a tudatos uszítás, a politika gátlatlan ellenséggyártása milyen következményekkel járhat.



Amíg a kunmadarasi/kunvadasi történet egyszerű, hétköznapi, sokszor iskolázatlan falusi emberek között játszódik, a Hajó a ködbennek a fontos szereplői a magyar elit tagjai.

A csepeli Weiss Manfréd Művek Magyarország legjelentősebb ipari kompexuma. Weiss Manfréd halála után lányainak a férjei (a vők) veszik át az irányítást, köztük a legtehetségesebbnek tartott Chorin Ferenc. A magyar ipar egyik legfontosabb szereplője, Horthy közeli ismerőse, a vagyonos osztály egyik közismert tagja.

Sikertörténet, bárói rang, közmegebecsülés, a legvagyonosabb úri osztály életmódja, felsőházi tag-

ság, politikai befolyás és kapcsolatok a legfelsőbb körökkel.

S bár a család tagjai – kevés kivétellel – már sem hitben, sem léleken nem zsidók, bizony 1944-ben mégiscsak azzal kell szembesülniük, hogy hirtelen megint „zsidók” lesznek és nem iparbárok.

A „zsidók” osztályrésze pedig ekkoriban Magyarországon a kifosztás, összegyűjtés, deportálás majd a megölés.

De van-e elég kapcsolata, ereje, ügyessége és pénze ennek a hatalmas családnak, hogy megmeneküljön?

Az, hogy a gyáraiakat átengedik a német haditermelésnek egy idő után már kevés.

A zseniális üzletember, a legfelsőbb körök tagja Chorin egyszerűen csak egy ausztriai táborban találja magát.

A vég, úgy tűnik, feltartóztathatatlannul közeleg. Szegény, vagy gazdag? Befolyásos vagy nímánd? Mindenkire ugyanaz vár.

Ám ekkor, ahogy az életben is, a könyvben is, feltűnik egy furcsa SS tiszt, Kurt Becher, aki szokatlan üzletet köt Chorinon keresztül a családdal.

Hajó a ködben

A kortárs magyar irodalom egyik legkitűnőbb szerzője, Závada Pál újabb izgalmas, a múltból (is) szóló kötetével jelentkezett. A „Hajó a ködben” a háború előtti egyik leggazdagabb magyarországi család sorsát mutatja be: a csepeli óriásgyárakat birtokoló Weiss Manfréd familia megmenekülését idézi fel a holokauszt idején. Persze, még ha helyenként meglehetősen hűségesen követi is a valódi eseményeket, a könyv, ahogy ezt Zavadától már elvárjuk, nem csak történelem, hanem alapvetően izgalmas regény, személyes sorsok, szerelmek, intrikák sora is.

(Kurt Becherről magyarul Lévai Jenő, a vészorszak egyik első történésze, írt egy érdekes könyvet: A fekete SS fehér báránya címmel.) A tét nagy. Az életük. Hány embert menthetnek meg, hány kerülhet fel arra a vonatra, amely elviszi őket Magyarországról? Jöhet-e az egyik fontos szereplő szeretője is – mert persze a szerelmi szál ennek a Závada regénynek is fontos része, ahogy valószínűleg az életnek is –, vagy ő már nem fér be? És az ügyvéd, aki tető alá hozza a megállapodást? És lehet e hinni egy náci tisztnek? Vagy megegyeznek vele, átadják a vagyonukat, aztán kivégzik őket? Esetleg itt kellene maradniuk és segíteni másokat, amíg és ahogy lehet, felhasználva nevüket, vagyonukat, kapcsolataikat? És el lehet-e fogadni a náciaktól egy tisztos vagyont, amivel aztán új életet lehet kezdeni a szabad világban? Esetleg, ha már megtartani nem lehet, a magyar államnak kellene adni a gyárat, mint a magyar nemzeti vagyon egyik igen fontos részét?

Rengeteg kérdés, és elég, ha csak egyszer mellényúlsz, véged.

S hogy a könyv elég závadás legyen, ahhoz az is kell, hogy miközben meglehetősen pontosan követi a valódi eseményeket, megjelenjen benne kitalált szereplők is, akik olyan finoman illeszkednek a történetbe, hogy olvasó legyen a talpán, aki rájön, kik is ők. Közben gondolataikon, érzéseiken keresztül a valóságot ismerjük meg.

És ami a legfontosabb, a Hajó a ködben nem történelmi tanulmány, hanem egy izgalmas, fordulatos, változatos regény az eltagadott magyar/zsidó múltból. Sok fordulattal, izgalommal. Egy igazi Závada regény.

Kitűnő zsidók – kitüntetett zsidók

(XIX.) – Rubin Tibor

Különböző kitüntéseket és azok zsidó adományozottjait mutatjuk be ezen az oldalon. Reméljük, örömmel olvassák, akik szeretik a régi történeteket, a régi dokumentumokat, a régiségeket, a történelmet, melyek összefüggnek a zsidó múlttal-jelennel. Rubin Tibor szakaszvezető, amerikai-magyar állampolgár, a koreai háború hőse, az Amerikai Egyesült Államok Medal of Honor és Purple Heart kitüntetésének adományozottja.

A kitüntetésről

A Purple Heart (Bíbor Szív) sebesülési érdemérmét 1782-ben alapította George Washington. Az alapítás célja az volt, hogy azok a katonák, akik hősiiesen harcolnak a haza védelmében, és vérüket adják szülőföldjükért, honfitársaikért, elismerés jeleként megkapassák ezt a kitüntető címet. Posztumusz is adományozható, ha az adományozott katona szolgálatteljesítés közben szerzett sebesülésbe halt bele.

Az alapítástól kezdve, tehát már 237 éve (!!!) létezik a kitüntetés. A Függetlenségi Háború végétől az I. világháború végéig adományozás ugyan nem történt, de 1927-ben egy tábornok javaslatot tett a kongresszus számára, hogy élesszék fel a régi szokást.

1931-ben a híres MacArthur tábornok megbízott egy művészi bizottságot, hogy Washington születésének 200. évfordulójára készítsen tervet a régi kitüntetés új formájára. A tervet egy hölgy, Elizabeth Will alkotta és három terv közül Simnock alkotta meg a mai napig is készített Purple Heart-ot.

A portré felett látható még Washington címere is fehér pajzs, két vörös sávval és három piros csillaggal, melyet zöld levelek határolnak.

A kitüntetés hátoldalán felirat olvasható „For military merit”, azaz katonai érdemért.

Rubint az USA legmagasabb kitüntetésére, a Medal of Honor-ra. A kitüntetést azonban akkori felettese megakadályozta.

1950. október végén Rubin fogságba esett, és két és fél évre egy kínai hadifogolytáborba ke-



Az adományozotttról

Rubin Tibor Páztón született 1929-ben hat gyermekes vallásos zsidó családba. Szülei egy kis cipészüzletet vittek. A deportálások idején 13 éves volt és családjával, illetve a Páztón élő 120 zsidóval együtt Mauthausenbe vitték. A felszabadulást ő igen, szülei és egyik lánytestvére már nem élte meg.

A háború után visszatért szülőhelyére, de az új diktatúra erősödése miatt úgy döntött, elhagyja az országot, és az Egyesült Államokba költözik. 1948-ban érkezett New Yorkba, ahol nyelvismeret nélkül cipészként, majd hentesként próbált megélni. A jobb élet reményében 1950-ben csatlakozott a hadsereghez.

Ebben az évben tört ki a három évig tartó koreai háború, amelybe az USA is beavatkozott és Rubin Tibor (Ted) közlegényt is a frontra vezényelték. Felettese, egy zsidóbarátnak nem nevezhető őrmester lett, aki ebbéli nézeteit többször is kifejezte. Ráadásul rendre nehezebb és veszélyesebb küldetésekre kényszerítette, így Rubin egy egész század visszavonulását fedezte huszonnégy órán át, amikor az észak-koreai csapatok ellentámadásba lendültek. Több, a hősi magatartásának köszönhetően életben maradt katonatárs, és két – nem sokkal később elhunyt – parancsnoka felterjesztette

rült, ahol a betegségek, éhség, nélkülözés napi gond volt a foglyok számára.

Rubin, élete kockáztatásával szinte minden nap ételmet lopott maga és fogolytársai számára, amit igazságosan elosztott. Tevékenységét micvának tekintette, társait pedig nagy számban sikerült megmentenie az éhhaláltól.

Még a hadifogsága idején lehetőség nyílt, hogy Magyarországra hazaszállítsák, de ő ezt határozottan megtagadta.

A koreai háború idején sebesüléseket is szerzett, melyért megkapta a Bíbor Szív kitüntetést is.

Rubin Tibor 86 éves korában halt meg Kaliforniában.

Az adományozás

Rubin Tibor Bíbor Szív kitüntetését a fogolytáborból történt megmenekülése után kapta meg az Amerikai Hadseregtől, míg a Medal of Honor (Becsületrend) kitüntetést a már említett késői adományozás során az elnöktől ünnepélyes keretek között.

Izsák Gábor



Az első adományozás 1932-ben történt és maga MacArthur kapta. 1942-ig kimagasló katonai teljesítményekért is adományozták és kiterjesztették az USA minden hadi fegyvernemére, de később visszatértek a gyökerekhez és csak sebesülésért ítéltek oda katonáknak.

Maga az érem egy arany szegéllyel övezett szív alak, melynek a közepén George Washington portréja látható. A profil háttérre bíbor színű.

Források:

<https://vimeo.com/13087363>

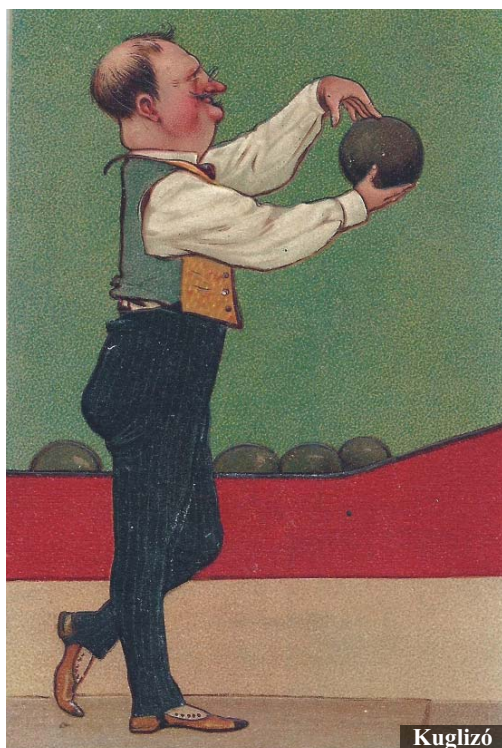
<https://www.purpleheart.org/>

KÖNNYŰ NYÁRI SPORT - NÉHÁNY KORSÓ SÖRREL...

Játék és sport a vendéglőkben, kuglizókkal

Majd egy éve új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a www.melyenszanto.blog.hu szerzője, **Szántó András** válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból. Maradunk a – főként nyári – sportnál, amelyre még mi is emlékszünk élményeinkből, mert sokszor állítottuk a bábukat a felnőtteknek, de kugliztunk magunk is.

Nehéz számba venni, hogy a régi budapesti és környékbeli kocsmák, vendéglők közül melyek udvarán volt kuglipálya. Pedig sok ilyen kertvendéglő volt, csakhogy az idők változásaival és a kerthelyiségek bővítésével rendre eltűntek. Pedig 25 éve, amikor vasárnaponként rendre kibicikliztünk feleségemmel a Római partra, a Pünkösdfürdői Strand mögött (a Nagy Gáton lévő, aszfaltozott bicikliút kezdeténél) volt egy kocsmá, azaz Büfé, melynek oldalában mindig láttunk néhány kuglizót az oldalsó faketrec fedett pályáján.



Kuglizó

A vendéglátóhelyeken honos sportágakról már volt szó: a biliárd a kávéházak elmaradhatatlan kelléke volt évtizedekig. Ennek „nagy testvére” volt a kugli, úriasabb nevén a teke, mely a 9 nagy fabábú és egy természetesebb fagolyó segítségével nyújtott szórakozást az erre vágyóknak. Márpedig ilyen emberek jócskán akadtak, alig akadt falu, vidéki város Magyarországon, ahol ne lett volna 1-2 kocsmaudvar kuglizóval, jó részt fedett, esőtől védett pályával a kerthelyiség asztalai mellett. Jolsvai András egyik novellájában szemléletesen írja Akácteak nevű falu kocsmájáról: „A kocsmához udvar is tartozott, léckerítéssel, fateknős kuglipályával és egy mindig koszos komondorral.”

A „Nagy Játékból” Budapest sem maradhatott ki. Számos józsefvárosi, ferencvárosi, kőbányai, újpesti és kispesti kocsmá vendégei használhatták a játékot sörmeccsek, versenyek

céljára, de a vasárnap délelőtti „testedzés” ürügyén a társasági együttlét, beszélgetés, sörözés – fröccsözés vonzereje sem lebecsülendő. Hiszen ahogy Krúdy is írta: „A kuglizóban már sok mindenféle eszmét felvetettek az urak!” A „társadalmi jelenség” nem csak a munkáskerületek munkásainak, polgárainak és iparosainak jellemzője volt, de átszivárgott Budára, az úribb körökbe is. Különösen azután, hogy országos sportesemények, Teke Szövetség megalakulása, sőt nemzetközi versenyek rendezése egyre inkább népszerűvé tette a teke bajnokait, illetve magát a játékot.

A teke magyarországi diadalútja

Sok ezer éves előzmények, egyiptomi és más ókori alkalmazások után hazánkban már a középkorban használták a teke szót, így nevezték a kőgolyót, amit harci eszközként az ostromlott vár faláról a támadó ellenségre gurítottak. Mivel a háborúban használták a tekét, szerepelt a harci gyakorlatok között is: lovagok, harcosok népszerű sportja lett a középkorban. A harci játékok közül lassan eltűnt, helyébe nálunk is a kuglizás lépett. A tatárjárás után az elnéptelenedett országba a IV. Béla király által Erdélybe telepített szászok építettek először pályákat pl. Nagyszebenben, ahol a város lakói összemérték tudásukat, ügyességüket. Később Mátyás király udvarában is kedvelt játék, bár csak néhány elemében hasonlított a mai tekéhez.

Az 1800-as években járványszerűen terjedt az országban. Nagyszebenben Fleischer Michel, a takács cég atyamestere és betűvető „Kigelbaum und Kigelräume” című szásznyelvű füzetében leírta, hogy 1817-ben a várostáblán aranybetűvel kiírt Kigelmaister (tekebajnok) az évben a legtöbbet ütő Joan Konner volt.

A népi „kuglizás” a falvakban hódított, de a tekesport a városi egyesületekben született. 1934. június 17-én a magyar tekézés képviselői (az

Előre, a BSZKRT, a Nagytétényi Hungária és a Pesterzsébeti Petőfi) a Keleti pályaudvarnál lévő Park szállóban megalakították a Magyar Tekézők Szövetségét (MATESZ), és a Budapesti Tekézők Szövetségét is. Az országos szövetség első elnöke Somogyi Béla lett. A szabályokat az osztrákoktól vettük át. Ekkorra kialakult a bábuk formája, a golyó- és a pálya mérete. (Pesten egyetlen szabványos kettes versenypálya volt a Westend kávéház pincéjében.) A szövetség megalakulása után rohamosan szaporodtak a pályák, s a csapatok is. Hamarosan a Park szálló szuterénjében, a MÁVAG, a BSZKRT sporttelepén, továbbá a Kőbányai Kaszinóban épült kettes versenypálya.

A sportág viharos gyorsasággal bekapcsolódott a nemzetközi sportéletbe: 1934-ben egy nemzetközi versenyen férfi csapatunk (Radócz Mihály, Ray István, Hullám Lőrinc, Podzerka Dezső és Vecsernyés Ferenc) a 3. helyen végzett. A döntőkön 15-18 ezer (!) ember szurkolt a Deutschlandhalle stadionjában épített 36 tekepályán. Ezt követően rengeteg világbajnoki címet szereztek sportolóink. Míg 2015. május 23-án a VI. Csapat-világbajnokság döntője előtt jelentették be, a Nemzetközi Teke Szövetség „Hírességek Csarnoka” első tagja Csányi Béla (1950-ben született Szegeden, az FTC versenyzőjeként 9 világbajnokságot nyert) minden idők legeredményesebb versenyzője, edzője lett. Érdekesség, pályafutása éppen egy kocsmában, a szegedi Sánta-ban indult – bábuaállítatóként vett részt az itt zajló tekecsatákban. Ám hamar kiderült, hogy tehetséges játékos, s tizenöt évesen már az egyik helyi felnőtt csapat tagja volt.

„Hogy lesz a gyerekből bajnok?”

Mint a legtöbb sportot, a tekét is gyerekkorban kell elkezdni, megszeretni. Persze a gyerekek nem jártak kocsmákba és nem játszottak sörmeccsek. Mégis mindenütt ott voltak! Krúdy sok helyen írt a kuglizókról és néha az ott lebzselő gyerekekről, akik aprópénzért a bábukat állígtatták és a fekete táblára krétával írták a versenyzők eredményeit. Az „Isten veletek, ti boldog Vendelinek” című novellában például ezt olvastam: „Hej, most jutott csak eszébe Privát úrnak mindenféle emlék a régi étkezések történetéből! Így, piros terítékes, vidéki verandák, ahonnan látszik a hosszú kuglizó, amelynek dobja mellett már ott áll a kugliállító mezítlábás gyerek, de a kuglizók még maguk a verandán ülnek, vaját, túrót, szafaládét, hagymát esznek, és karcolva öntenek rá őszpiros színű sillerborokat...”

„HARDMUTH” Íróasztal.

3sz. 10x18cm.	4sz. 13x18cm.	5sz. 16x24cm.	6sz. 18x30cm.	7sz. 22x37cm.
Íróasztal 3.80	5.-	6.50	8.-	12.80
Íróasztal P. 5.50	6.-	9.-	14.-	16.-
erősebb nyomással				

TEKEPÁLYABÁBOK.

1 Játzsma 9 darab gyertyánfából pengő 9.-

LIGNUM SANKTUM GÖLYÖK.

cm. 9	9 1/2	10	10 1/2	11	11 1/2	12 cm.
P. 5.-	5.50	6.-	6.50	8.-	9.-	10.-
cm. 12 1/2	13	13 1/2	14	14 1/2	15	cm.
Pengő 11.-	12.-	12.50	13.-	14.-	15.-	
Gumijelzők cm. 10	11	12	13	14 cm.		
Pengő 13.-	14.-	19.-	24.-	26.-		

Keményjelzők minden méretheben drb-ként Pengő 2.50

Kugli prospektus



Weisser Hirsch tekepálya

A teke budai fellegrára

Az asztalok között járó nagybajuszú vendéglős alakjához bennem elsősorban a Pasaréti úti vendéglő tulajdonosa, Bruckbauer Mátyás György neve társul, aki nem csak remek étellel vonzotta a polgárokat, de a tekézők paradicsomának megteremtésével is. A vendéglőt úgy hívták, „Kedélyes Gyurihoz”. Különleges, szokatlan név, gyorsan megjegyezték sokan, de a kialakuló törzsközönség vonzásához kedélyes Gyurira személyesen is szükség volt, sőt a háziasszony főztje nélkül sem sokra mentek volna. A család és a vendéglő történetének feltárása önmagában is érdekes.



Matthias Georg Bruckbauer Bécsben született 1869-ben, honosítási oklevele 1899-ben kelt. Hentes-mészárosként kezdte pályafutását, majd pincér lett a híres-nevezetes Hangliban. Itt ismerte meg a szomszédos Vigadó „kulcsárné-

ját”, Petz Irmát, akit feleségül is vett. Első üzletük a mai Erzsébet-híd tengelyében, a vízesés alatti helyen lévő Kacsa betető vendéglő. A századforduló éveiben a hídépítés miatt bontották le. Második üzletük a Rácz fürdővel szemben megnyílt vendéglő volt, ahol az utazók állatairól is gondoskodhattak, de maguk is meghúzódhattak az istállóban, kocsiszímben vagy az ivóban. Ezt az üzletet azután Bruckbauer uram komája, Horváth József vette át, és ő már itt alkalmazta a „Kedélyes Gyurihoz” cégérnevet.

Harmadik üzletként Mátyás György 1910-ben vette meg apósától a Pasaréti út 25. alatti Petz vendéglőt. Ez lett aztán a legismertebb „Bruckbauer Kedélyes Gyurihoz” vendéglátóhely, melyet máig jegyeznek a magyar vendéglátóipar történetében. 1932-től (Bruckbauer halála után) özvegye vezette az üzletet az 1940-es évek végéig. Csendes vacsorázó hely volt, mindig zene nélkül. A kapu előtt gyakran rendőr irányította az autókát, az 5-ös autóbusz végállomását az 1920-as évek végén ide helyezték át, a kalauzok a vilamoson is így mondták be a megállót: „Bruckbauer”.

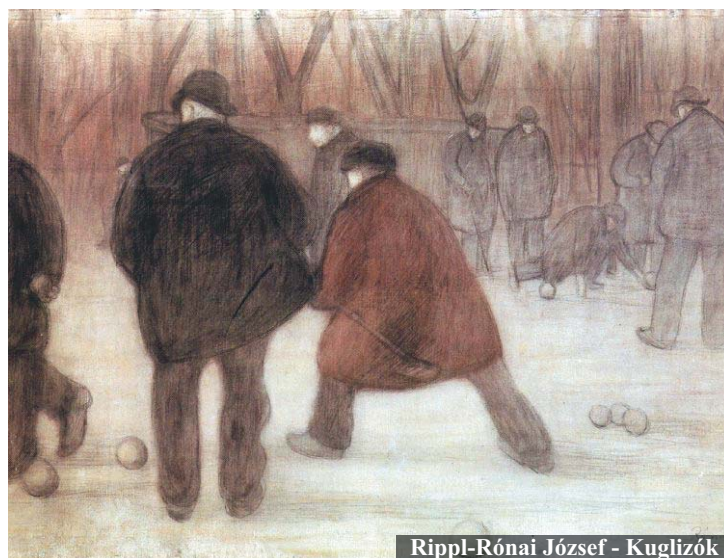
A vendéglő igazi polgári társaság volt, annak széles skálájáról, például orvosok ebédeltek itt a János kórházból. Színészek: Bajor Gizi fekete kalapban jött rendszerint, de Honthy Hanna is járt ide, amikor a Horváth kertben a Három a kislányban játszott, de felkereste a vendéglőt Fedák Sári is. Csontos Gyula szerette az alig sültött bifszteket. Willy Fritsch német színész a

paprikás csirkét imádta galuskával. Törzsvendég volt Széchenyi és Bethlen gróf, és időnként a szomszédban lakó Déry Tibor, s gyakran jött el kislányával Csók István festőművész.

Stabil asztaltársaságok is alakultak, keddi napokon autóversenyzők Delmár Walter vezetésével (Delmár Walter legendás autóversenyzőnk volt, sok hazai és nemzetközi verseny győztese. 1926-ban nem csak ő nyert a MAC János-hegyi szerpentin-versenyén, hanem felesége is bajnok lett a túra-automobil kategóriában.) Csütörtökön a papok, egyéb napokon bírák „Gyehenna asztaltársaság” néven, hentesek és Markó utcai ügyvédek találkoztak. Hetenként itt jött össze az Öregfiúk társasága kuglizni: akik a legkevesebbet dobták, azokat egy „ketrecbe” zárták és egy rundó italt kellett fizetniük a társaságnak.

Kugli a művészetben

Ahogy minden sportágról – a kugliról is számos vers, prózai mű, de még rajz és festmény is készült. A kávéházakat, vendéglőket a művészek „rendes tartózkodási helyeként” ismerjük, ezért természetes, ha sokszor megörökítették élményeiket. Az egyik kedvencem Rippl-Rónai József festménye, amelyen a ködös vasárnapi délutánban kuglizó kispolgárokat ábrázolta. 1892-ben – igaz már nem itthon, hanem a Levallois-ban – készült a Kuglizók című kompozíciója.



Rippl-Rónai József - Kuglizók

Epilógus

És hogy mi lett a tekéből? Magyar versenyzők továbbra is rendre nyerik a különböző hazai és nemzetközi versenyeket. A vendéglátásban már átkeresztelték Bowlingnak, a bábukat gépek állítják fel, nem pénzt keresni akaró kisgyerekek, és a játékhöz elengedhetetlen sör is többre kerül. A játék öröme, élménye azonban a régi maradt...

Az eredeti cikkben még számtalan érdekességet és fotót is találhatnak:

<https://tinyurl.hu/17Tt>

Megtalálták a bibliai Hácór palotáját

Ókori kánaáni palotához vezető impozáns lépcsősort tártak fel Hácórban, Észak-Izraelben. A különleges lépcsők azt sugallják, további gazdag leletek feltárására lehet számítani – közölték a jeruzsálemi Héber Egyetem régészei a hácóri uralkodó palotájának főbejáratához vezető 3500 éves lépcsők alapján.

A galileai Tel-Hácór Nemzeti Parkban harminc éve folytatnak ásatásokat, és korábban már feltárták az uralkodói palota jelentős részét. A kutatók úgy vélik, hogy az idén megtalált, az udvarból a palotához vezető négy és fél méter széles, bazalttömbökből készült lépcsősorok páratlanok ebben a korban és ebben a térségben.

Eddig hét lépcsőfokot tártak fel, de továbbiak rejtőzködhetnek nyugat felé a föld alatt. A palota falai két méter magasan maradtak fenn, túlélve az egész várost elpusztító hatalmas tűzvészt, amelyet a honfoglaló zsidó törzsek okoztak, és amelyet a Biblia is leír.



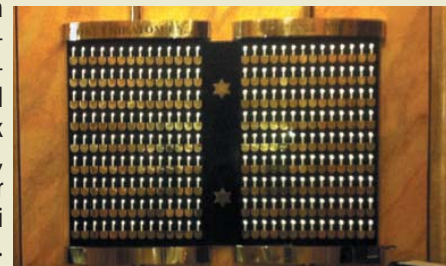
„Akkor visszafordult Józsué, elfoglalta Hácórt, királyát pedig megölte karddal. Mindezeknek a királyságoknak korábban Hácór állt az élén. Kardéle hánnya, kiirtotta minden lakosát, nem maradt életben senki sem; Hácórt pedig fölperzselté” – áll Józsué könyvének 11. fejezetében.

– A Hacorban fellelt lépcsők is megmutatják, volt Hacor és az összes többi bibliai helyszín – mondta az Izrael-díjas régész, Ben-Zur professzor.

A palota már napvilágra került részein más rendkívül fontos leletekre is bukkantak, mint például egyiptomi szkarabeuszokra, mintegy negyven hatalmas tárolóedényre, amelyek nagy mennyiségű tárolókapacitásról tanúskodnak, számos bazaltedényre, a palota műhelyeiben használt nyersanyagokra és négy királyi feliratra.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pézsach 8. és Sovuajs 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentiszelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.



Kunos Lászlóné	szepetember 1.	Donáth Magdolna	szepetember 16.
Dr. Kende Györgyné	szepetember 6.	Reisz Margit	szepetember 16.
Rose Grünfeld	szepetember 6.	Brummer Lea	szepetember 17.
Dr. Tímár Lórántné	szepetember 7.	Rudas Jenőné	szepetember 17.
Kárpáti Györgyné	szepetember 7.	Markovits Miriam	szepetember 20.
Dénes Istvánné Schwalb Friderika	szepetember 11.	Sarlós Pál	szepetember 20.
Heisler László	szepetember 11.	Steiner Mariann	szepetember 21.
Kardos József	szepetember 13.	Vámos (Weinstein) Ferenc	szepetember 25.
Silberer József	szepetember 13.	Dr. Váradi István	szepetember 26.
Sugár Vilmosné	szepetember 13.	Deák János	szepetember 28.
Z. Grünberg Vera	szepetember 13.	Halmi Sándorné	szepetember 28.
Streliczné Faragó Éva	szepetember 14.	Tardos Károlyné	szepetember 28.
Lucy Lebovits	szepetember 15.	Boros László	szepetember 28.

A DOHÁNY UTCAI TEMPLOMKÖRZET NAGYÜNNEPI IMARENDJE AZ 5780. ZSINAGÓGAI ESZTENDŐRE

ב"ה

Rajs Hásónó I. este	2019. szept. 29.	18:10	Szukkajsz I. este	2019. okt. 13.	18:00
Rajs Hásónó I. reggel	2019. szept. 30.	9:00	Szukkajsz I. reggel	2019. okt. 14.	9:30
Rajs Hásónó II. este	2019. szept. 30.	18:00	Szukkajsz II este	2019. okt. 14.	18:00
Rajs Hásónó II. reggel	2019. okt. 1.	9:00	Szukkajsz II. reggel	2019. okt. 15.	9:30
Sábász Súvó este	2019. okt. 4.	18:00	Hajsánó Rábbó reggel	2019. okt. 20.	7:30
Sábász Súvó reggel	2019. okt. 5.	9:30	Smini Áceresz este	2019. okt. 20.	18:00
Erev Jajm Kippur reggel	2019. okt. 8.	7:00	Smini Áceresz reggel	2019. okt. 21.	9:30
Erev Jajm Kippur Mincha	2019. okt. 8.	13:00	Smini Áceresz Mázkir	2019. okt. 21.	
Kol Nidre	2019. okt. 8.	17:52	Szimchász Tajró este	2019. okt. 21.	18:00
Jajm Kippur reggel	2019. okt. 9.	9:30	Szimchász Tajró reggel	2019. okt. 22.	9:30
Jajm Kippur Mázkir	2019. okt. 9.		Sábász Börésisz este	2019. okt. 25.	18:00
Jajm Kippur-i böjt vége	2019. okt. 9.	18:54	Sábász Börésisz reggel	2019. okt. 26.	9:30

A nagyünnepi i.tentiszeletek a Dohány-templomban lesznek! • Templomjegyek a körzet irodájában válthatók!

Minden kedves testvérünknek békés, áldásos esztendőt kívánunk!!!!

לשנה טובה תכתבו

